

Capitolul I. Decizii ale Curții Constituționale

I. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei. Interdicția combinării prevederilor din legi succesive

NCP, art. 5

Dispozițiile art. 5 NCP sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile.

C.C.R., dec. nr. 265 din 6 mai 2014, M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014

Notă. Prin această decizie, Curtea Constituțională a infirmat soluția pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, în Decizia nr. 2/2014, redată *infra*, capitolul al II-lea, nr. 4.

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 5 NCP, excepție ridicată din oficiu de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, în dosarul nr. 5.714/118/2012 al aceleași instanțe și care formează obiectul dosarului Curții Constituționale nr. 264D/2014. [...]

4. În susținerea punctului său de vedere, **reprezentantul Ministerului Public** relevă cele două opinii existente în doctrină cu privire la modul de interpretare și de aplicare a legii penale mai favorabile (global sau pe instituții autonome). De asemenea, face trimitere la jurisprudența Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și la jurisprudența Curții de Casație din perioada interbelică, din anii 1970 și 1971. În ceea ce privește noțiunea de *lex tertia*, aceasta are în vedere acele situații prin care condițiile unui fapt juridic sunt separate de efectele aceluiși fapt juridic, nu și aplicarea unor legi diferite cu privire la instituții juridice diferite (fapte juridice diferite), dar în mod unitar cu privire la condițiile de existență ale unei instituții și efectele acelei instituții. Aplicarea legii penale mai favorabile în cadrul fiecărei

instituții autonome nu contravine principiului legalității, nu este creată o *lex tertia*. *Lex tertia* apare atunci când sunt preluate condițiile de existență ale unei instituții dintr-o lege, iar efectele aceleiași instituții sunt preluate dintr-o altă lege, respectiv atunci când sunt combinate dispoziții de favoare din legi diferite în cadrul aceleiași instituții juridice.

5. În continuare, reprezentantul Ministerului Public arată că aplicarea legii penale mai favorabile raportată la instituții autonome nu contravine conceptului de *lege penală*. Codul prevede în art. 173 că prin *lege penală* se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege. Noțiunea de dispoziție cu caracter penal avută în vedere de legiuitor are sensul de prevedere penală, iar nu de element component în structura normei juridice penale. Prevederea penală poate fi o dispoziție cu caracter penal de parte specială ce cuprinde actul de conduită interzis și sancțiunea aplicabilă pentru săvârșirea aceluia act. Prevederea penală poate fi orice dispoziție cu caracter penal dintr-o normă penală generală ce reglementează o instituție a dreptului penal, cum ar fi, de exemplu, concursul de infracțiuni, recidiva sau o cauză care înlătură răspunderea penală. Dispozițiile cu caracter penal se pot regăsi fie în aceeași lege penală (de exemplu, Codul penal), fie pot fi cuprinse în diferite legi penale speciale. Noțiunea de lege penală nu privește în mod automat un întreg act normativ care aduce atât modificări ale limitelor de pedeapsă pentru o anumită infracțiune, cât și modificări ale altor instituții, cum ar fi concursul de infracțiuni, recidiva, măsuri de individualizare a executării pedepsei etc. Așadar, unitatea privește dispoziția penală, iar nu întreaga lege în cuprinsul căreia se găsește acea dispoziție penală.

6. În sfârșit, se mai susține că instituțiile autonome sunt instituțiile al căror mecanism de aplicare funcționează separat de încadrarea juridică a faptei și/sau pedeapsă și ale căror condiții de existență sunt diferite de faptul juridic față de care sunt apreciate ca fiind autonome. Efectele instituțiilor autonome nu sunt generate de același tip de fapt juridic. Operațiunea de aplicare a acestor instituții este autonomă în cadrul evaluării legii penale mai favorabile. Instituțiile autonome presupun o etapă distinctă de aplicare, ulterioară stabilirii încadrării și/sau pedepsei, necondiționată de încadrarea într-o anumită lege penală și/sau de pedeapsa ori limitele de pedeapsă stabilite conform unei legi penale, în cazul succesiunii de legi penale în timp. Modul în care legiuitorul concepe anumite instituții – separat și necondiționat de încadrare și/sau pedeapsă – relevă carac-

terul autonom al acestora (de exemplu, art. 9, art. 10, art. 15, art. 17, art. 22 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal). [...]

8. Prin încheierea din 27 martie 2014, pronunțată în dosarul nr. 5.714/118/2012, **Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția penală, a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 5 NCP**, excepție ridicată din oficiu într-o cauză având ca obiect soluționarea recursului în materie penală formulat împotriva unei decizii penale pronunțate la data de 8 mai 2013, deci anterior intrării în vigoare a actualului Cod penal, prin care inculpata a fost condamnată la pedepse cu închisoarea pentru comiterea, în concurs real, a două infracțiuni de înșelăciune, prevăzute de art. 215 alin. (1)-(3) CP 1969, și a unei infracțiuni de fals, prevăzută de art. 291 din același cod penal.

9. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** Înalta Curte de Casație și Justiție susține că prevederile criticate încalcă dispozițiile constituționale ale art. 61 referitor la Parlament ca unică autoritate legiuitoare a țării, deoarece, deși dispozițiile art. 5 NCP, care reglementează aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei, sunt, în sine, constituționale, apreciază că, prin modul în care sunt interpretate și aplicate în practica organelor judiciare, pot genera încălcări ale Legii fundamentale, ajungând la combinarea de prevederi mai favorabile din legi penale succesive, împrejurare de natură a conduce la crearea unei *lex tertia*. Astfel, în vechea reglementare, tratamentul sancționator pentru infracțiunea de înșelăciune era mai aspru, respectiv închisoare de la 3 la 15 ani, pe când în actualul Cod penal fapta respectivă prevăzută de art. 244 alin. (1) și (2) este sancționată cu închisoare de la 1 la 5 ani. Altfel spus, pornind de la tratamentul sancționator din legea nouă, care este mai favorabil în raport cu limitele speciale de pedeapsă, în cazul aprecierii legii penale mai favorabile pe instituții autonome, termenul de prescripție specială a răspunderii penale ar fi cel din vechiul Cod penal, anterior modificării prin Legea nr. 63/2012, motiv pentru care s-ar constata împlinit la data de 13 martie 2013, în timp ce, dacă legea penală mai favorabilă ar fi aplicată în mod global, termenul de prescripție specială ar fi cel prevăzut de legea nouă, urmând să se împlinească abia la data de 13 septembrie 2015. Prin urmare, Înalta Curte de Casație și Justiție va trebui să aleagă una dintre cele două modalități de stabilire a legii penale mai favorabile, care, în funcție de opțiune, poate conduce fie la încetarea procesului penal ca urmare a intervenirii prescripției speciale a răspunderii penale (pentru o faptă de înșelăciune

comisă la data de 13 septembrie 2005), fie la continuarea procesului penal.

10. De asemenea, în mod similar, se pune problema și în ce privește alegerea tratamentului sancționator aplicabil pluralității de infracțiuni în forma concursului, în situația în care instanța ar îmbrățișa o opinie sau alta.

11. În susținerea sesizării se face trimitere la jurisprudența Curții Constituționale potrivit căreia, deși Înalta Curte de Casație și Justiție are competență exclusivă de a se pronunța asupra problemelor ce țin de interpretarea și aplicarea unitară a legii, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, Curtea Constituțională este obligată să intervină ori de câte ori asemenea interpretări aduc atingere prevederilor fundamentale, așa cum este cazul și în speța de față (a se vedea Decizia nr. 1.092 din 18 decembrie 2012 și Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011). Pe de altă parte, Curtea a mai stabilit că nu se pot combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze (a se vedea Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011). [...]

13. **Avocatul Poporului** apreciază că excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă. Astfel, prin aplicarea legii penale în timp se înțelege ansamblul de norme juridice penale prin care se reglementează aplicarea legii penale în raport cu timpul săvârșirii infracțiunii și cu timpul tragerii la răspundere penală a celor ce au săvârșit infracțiuni. Pentru determinarea legii penale mai favorabile trebuie avute în vedere o serie de aspecte, determinarea nefiind un proces abstract, ci unul concret în raport direct cu fapta comisă și cu autorul ei. Așa fiind, stabilirea legii aplicabile poate fi făcută numai de către instanța de judecată, singura competență să decidă cu privire la sensul, înțelesul și modul de aplicare a normelor criticate. Argumentele utilizate în motivarea excepției privesc tocmai aplicarea și interpretarea legii de către instanțele de judecată învestite cu soluționarea unor dosare având ca obiect aplicarea legii penale mai favorabile, aspecte ce excedează controlului de constituționalitate.

14. În acest context, Avocatul Poporului face trimitere la Deciziile nr. 1.470/2011 și nr. 543/2013 prin care instanța de contencios constituțional a statuat că, din perspectiva raportării la prevederile Constituției, verifică constituționalitatea textelor legale aplicabile în interpretarea consacrată prin recursurile în interesul legii. Or, până la data emiterii punctului său de vedere, Înalta Curte de Casație și Justiție nu s-a pro-

nunțat printr-un recurs în interesul legii în privința interpretării și aplicării prevederilor art. 5 NCP. [...]

17. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 5, cu denumirea marginală *Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei*, din Codul penal din 17 iulie 2009 (Legea nr. 286/2009), publicat în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009, și care, potrivit art. 246 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012, a intrat în vigoare la data de 1 februarie 2014, cu următorul conținut:

„(1) În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale, precum și ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile”.

18. Curtea constată că între momentul sesizării sale prin încheierea din 27 martie 2014 și momentul pronunțării prezentei decizii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a pronunțat Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014, publicată în M. Of. nr. 319 din 30 aprilie 2014, prin care a statuat că, în aplicarea art. 5 NCP, prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei. Prin urmare, având în vedere rolul său de garant al supremației Constituției, precum și efectele juridice pe care această decizie le produce, conform art. 474 alin. (4) NCPP, Curtea Constituțională se va pronunța și asupra aspectelor ce țin de compatibilitatea art. 5 NCP, în interpretarea dată de instanța supremă, cu dispozițiile Legii fundamentale.

19. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** autorul susține că dispozițiile legale criticate încalcă prevederile constituționale ale art. 61 alin. (1) referitor la Parlament ca unică autoritate legiuitoare a țării.

20. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că principiul activității legii penale presupune, ca **regulă generală**, aplicarea legii tuturor infracțiunilor săvârșite în timpul cât aceasta se află în vigoare. Acest principiu este indisolubil legat de cel al legalității, care reprezintă o caracteristică specifică statului de drept, motiv pentru care

legiuitorul constituant a statuat în art. 1 alin. (5) că „În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”. În materie penală, art. 23 alin. (12) din Legea fundamentală consacră regula potrivit căreia „Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii”.

21. De la această regulă sunt admise **două excepții**, constând fie în retroactivitatea, fie în ultraactivitatea legii. Aceste excepții se aplică în situațiile de tranziție determinate de succesiunea legilor penale, atunci când o infracțiune este săvârșită sub imperiul legii penale anterioare, însă făptuitorul este urmărit penal, judecat ori execută pedeapsa sub imperiul noii legi penale. Problematika aplicării legii penale în situațiile de tranziție a determinat exprimarea a două curente de opinie diametral opuse: *teza ultraactivității* legii vechi, potrivit căreia în caz de tranziție se va aplica legea existentă în momentul săvârșirii infracțiunii, și *teza retroactivității* legii în vigoare, potrivit căreia în caz de situație tranzitorie se va aplica noua lege penală.

22. Deoarece niciuna dintre cele două soluții nu era pe deplin echitabilă, nu răspundea exigențelor privind egalitatea de tratament juridic, literatura, practica judiciară și legislația modernă au impus o a treia soluție juridică, cunoscută sub denumirea de *principiul mitior lex*, principiu potrivit căruia în cazul situațiilor determinate de succesiunea legilor penale se va aplica legea penală mai favorabilă. Acest principiu a fost consacrat la nivel constituțional în anul 1991, când legiuitorul constituant a statuat prin art. 15 alin. (2) că „Legea dispune numai pentru viitor; cu excepția legii penale mai favorabile”, iar odată cu revizuirea Legii fundamentale, tot prin art. 15 alin. (2), principiul a fost extins și la faptele contravenționale, în sensul că „Legea dispune numai pentru viitor; cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile”.

23. În doctrina de specialitate și practica judiciară au fost exprimate două opinii privind mecanismul de aplicare a legii penale mai favorabile.

24. Potrivit primei opinii, legea penală mai favorabilă se determină prin compararea legilor succesive, stabilirea în concret a legii mai favorabile și, în final, aplicarea acesteia în ansamblu. Principiul care fundamentează această orientare doctrinară și jurisprudențială este cel conform căruia legile se compară, dar nu se combină.

25. Susținând această soluție, doctrina și jurisprudența au relevat că o combinație a dispozițiilor mai favorabile dintre două legi succesive este hibridă și duce la crearea, pe cale judecătorească, a unei a treia legi (*lex tertia*), consecință inadmisibilă, deoarece ar însemna ca organele judi-

ciare să exercite un atribut care nu le revine, intrând în sfera de competență constituțională a legiuitorului. Acest punct de vedere se sprijinea și pe un argument de text, respectiv art. 13 CP 1969, care statua că, în ipoteza în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică *legea cea mai favorabilă*, subliniindu-se că este vorba de lege, și nicidecum de dispozițiile mai favorabile din legile succesive. De altfel, și actualul Cod penal a preluat în art. 5 aceeași soluție potrivit căreia „*În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă*”, astfel că raționamentul își păstrează valabilitatea și raportat la dispozițiile legale în vigoare.

26. În același sens, și o parte a doctrinei recente a considerat că principiul „*mitior lex*” este greșit aplicat atunci când sunt combinate dispozițiile mai favorabile infractorului cuprinse în legile penale succesive, cu rezultatul obținerii unei „*lex tertia*”. Aceasta, întrucât, prin selectarea și îmbinarea dispozițiilor penale mai blânde cuprinse în legile penale succesive, judecătorul nu se limitează la aplicarea legii penale, ci creează o lege penală proprie. Așadar, prin acest procedeu combinatoriu judecătorul își depășește atribuțiile sale și pătrunde nepermis în domeniul legislativului, realizând un abuz de putere, astfel că nu există niciun argument care să justifice îmbinarea a două sau mai multor legi penale. În sfârșit, se arată că o asemenea concepție nu se poate sprijini nici măcar pe una sau mai multe dispoziții din legea de punere în aplicare a noului Cod penal, cu privire la care se afirmă că ar îngădui acest hibrid normativ, întrucât legiuitorul nu își poate transmite, prin niciun act normativ, puterea sa legiuitoare în domeniul autorității judecătorești, rezultatul unei asemenea combinări neputând fi decât în contradicție cu prevederile constituționale.

27. Potrivit celei de-a doua opinii, legea penală mai favorabilă se determină prin raportare la fiecare instituție care se aplică în mod autonom, astfel că, dacă încadrarea faptei s-a făcut după una dintre legi, care era mai favorabilă, aceasta nu exclude aplicarea dispozițiilor din cealaltă lege cu privire la recidivă sau la concursul de infracțiuni, dacă acestea sunt mai favorabile. Se arată că, de pildă, concursul de infracțiuni face parte dintre acele instituții juridico-penale (ca și prescripția, suspendarea executării pedepsei ș.a.) ale căror reguli se aplică, în cazul succesiunii de legi penale în timp, în mod autonom, independent de încadrarea juridică a faptelor după legea nouă sau după cea anterioară.

28. Autorii acestei opinii susțin că, fără a contesta că în perioada analizată au existat opinii favorabile ideii de aplicare globală a legii penale mai favorabile, acestea nu sunt de natură să contrazică afirmația potrivit căreia doctrina majoritară (atât numeric, cât și ca prestigiu) a fost și rămâne fidelă ideii de aplicare a legii mai favorabile în mod distinct pentru fiecare instituție autonomă.

29. Examinând jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție în materie, Curtea constată că, pronunțându-se asupra unui recurs în interesul legii, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că, „în cazul faptelor săvârșite sub imperiul Legii nr. 87/1994 și al judecării lor după intrarea în vigoare a Legii nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, pot beneficia de cauzele de impunitate sau de reducere a pedepsei reglementate de art. 10 din această lege numai cei în sarcina cărora s-a reținut, prin aplicarea art. 13 CP 1969, săvârșirea unei infracțiuni fiscale prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005”. Observând și că, prin art. 16, Legea nr. 241/2005 a abrogat expres, în totalitate, Legea nr. 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale, instanța supremă a reținut că principiul legii penale mai favorabile „*impune aplicarea «legii» mai favorabile în ansamblu, și nu doar aplicarea unora dintre «dispozițiile mai favorabile» ale acelei legi.* Ca atare, în raport cu principiul menționat, nu se poate recurge la combinarea unei dispoziții mai favorabile dintr-o lege cu dispoziții din altă lege, fiindcă în acest fel s-ar ajunge, pe cale judecătorească, la crearea unei a treia legi, ceea ce nu ar fi îngăduit” (Decizia nr. 8 din 21 ianuarie 2008, publicată în M. Of. nr. 866 din 22 decembrie 2008).

30. Contrar celor statuate anterior prin recursul în interesul legii menționat mai sus, care reprezintă o soluție de principiu referitoare la problema aplicării legii penale mai favorabile, recent, printr-o hotărâre prealabilă, pronunțată în baza prevederilor art. 475-477 NCPP, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, având de dezlegat problema de drept vizând aplicarea legii penale mai favorabile în cazul prescripției răspunderii penale, respectiv dacă prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei, a statuat că, „În aplicarea art. 5 NCP, (...) prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei”. În motivarea deciziei se arată că „determinarea instituțiilor care pot funcționa autonom este o preocupare importantă în practica judiciară penală actuală datorită necesității de a stabili modul de aplicare a legii penale mai favorabile”, precum și că „instituțiile

autonome sunt instituțiile al căror mecanism de aplicare funcționează separat de încadrare și/sau pedeapsă și ale căror condiții de existență sunt diferite de faptul juridic față de care sunt apreciate ca fiind autonome”. Se mai statuează că, „Având în vedere că efectele instituțiilor autonome nu sunt generate de același tip de fapt juridic, instituțiile enumerate mai sus sunt autonome și între ele, nu doar față de incriminare și sancțiune” (Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014, publicată în M. Of. nr. 319 din 30 aprilie 2014).

31. Abordând problema legii penale mai favorabile, Curtea Constituțională a decis în practica sa că prin aplicarea legii penale în timp se înțelege ansamblul de norme juridice penale ce izvorăsc din rațiuni de politică penală, prin care se reglementează modul de aplicare a principiului *mitior lex* în raport cu timpul săvârșirii infracțiunii și cu momentul tragerii la răspundere penală a celor ce au săvârșit infracțiuni (Decizia nr. 841 din 2 octombrie 2007, publicată în M. Of. nr. 723 din 25 octombrie 2007). Totodată, determinarea legii mai blânde nu presupune o activitate abstractă, ci una concretă, fiind indisolubil legată de fapta comisă și de autorul ei (Decizia nr. 834 din 2 octombrie 2007, publicată în M. Of. nr. 727 din 26 octombrie 2007).

32. Pentru identificarea concretă a legii penale mai favorabile trebuie avute în vedere o serie de criterii care tind fie la înlăturarea răspunderii penale ori a consecințelor condamnării, fie la aplicarea unei pedepse mai mici. Aceste elemente de analiză vizează în primul rând condițiile de incriminare, apoi cele de tragere la răspundere penală și, în sfârșit, criteriul pedepsei. În acest sens, Curtea Constituțională a statuat că „Determinarea caracterului «mai favorabil» are în vedere o serie de elemente, cum ar fi: cuantumul sau conținutul pedepselor, condițiile de incriminare, cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea, influența circumstanțelor atenuante sau agravante, normele privitoare la participare, tentativă, recidivă etc. Așa fiind, criteriile de determinare a legii penale mai favorabile au în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă. Cu privire la aceasta din urmă pot exista deosebiri de natură (o lege prevede ca pedeapsă principală amenda, iar alta închisoarea), dar și deosebiri de grad sau cuantum privitoare la limitele de pedeapsă și, evident, la modalitatea stabilirii acestora în mod concret”. Cât privește determinarea concretă a legii penale mai favorabile, Curtea Constituțională a statuat că „aceasta vizează aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și din noua lege, deoarece s-ar ajunge la

o lex tertia, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze” (Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 853 din 2 decembrie 2011).

33. Prin urmare, conform jurisprudenței Curții Constituționale, instanțele judecătorești pot dispune aplicarea legii penale mai favorabile, în temeiul art. 5 NCP, în intervalul cuprins între momentul săvârșirii faptei și momentul judecării definitive. Așa cum însăși Constituția dispune în art. 15 alin. (2), Curtea observă că obiectul reglementării, art. 5 NCP, are în vedere „legea” penală sau contravențională mai favorabilă, și nicidecum dispozițiile/normele penale mai favorabile.

34. Specific analizei efectuate de Curte în prezenta cauză este faptul că în discuție se pune problema aprecierii legii penale mai favorabile prin compararea dispozițiilor a două coduri penale, respectiv Codul penal din 1969 și actualul Cod penal. Codurile se supun aceluiași reguli generale ce guvernează rațiunea, scopul, necesitatea oricărui sistem de drept, însă, spre deosebire de reglementările modificatoare punctuale, dispun cu privire la o tipologie largă de relații sociale. Astfel, potrivit art. 18 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010, *„În vederea sistematizării și concentrării legislației, reglementările dintr-un anumit domeniu sau dintr-o anumită ramură de drept, subordonate unor principii comune, pot fi reunite într-o structură unitară, sub formă de coduri*”. Tocmai de aceea, în cazul proiectelor de coduri comisiile de specialitate vor întocmi teze prealabile care să reflecte concepția generală, principiile, noile orientări și principalele soluții ale reglementărilor preconizate.

35. Adoptarea noului Cod penal a fost impusă din punct de vedere teleologic de rațiuni a căror sorginte publică este dată atât de reglementările adoptate la nivelul Uniunii Europene pentru realizarea spațiului comun de libertate, securitate și justiție, cât și de noua filosofie penală a statului român. Din această perspectivă, actualul Cod penal consacră o viziune diferită față de vechiul Cod penal: deși au fost preluate majoritatea faptelor penale ce se găseau și în reglementarea anterioară, pedepsele aplicabile au fost semnificativ diminuate, însă, din analiza de ansamblu a dispozițiilor din noul Cod penal, se poate constata existența caracterului mai favorabil al unor instituții din vechea reglementare, instituții pe care doctrina le-a calificat ca fiind autonome. În această situație se găsesc, de exemplu, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, concursul de infracțiuni ori prescripția specială. Astfel,

pentru suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, în actualul Cod penal este impusă condiția referitoare la pedeapsa aplicată care să fie de cel mult 3 ani, în timp ce potrivit Codului penal din 1969 pedeapsa aplicată putea să fie de 4 ani. De asemenea, în cazul concursului de infracțiuni, în actualul Cod penal se prevede că, atunci când s-au stabilit numai pedepse cu închisoare, se aplică pedeapsa cea mai grea, la care se adaugă automat un spor de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite, în timp ce potrivit Codului penal din 1969 se aplica pedeapsa cea mai grea, care putea fi sporită până la maximum ei special, iar când acest maxim nu era îndestulător, se putea adăuga un spor de până la 5 ani. Tot astfel, în situația prescripției, actualul Cod penal consacră în art. 155 alin. (4) împlinirea termenului de prescripție, indiferent de numărul întreruperilor, dacă s-au depășit cu încă o dată termenele generale prevăzute de art. 154, în timp ce în Codul penal din 1969, anterior modificării operate prin Legea nr. 63/2012, prescripția se socotea împlinită dacă se depășeau termenele generale cu încă jumătate.

36. Fără a intra într-o analiză comparativă și punctuală pe fiecare instituție de drept penal – analiză care aparține prin excelență instanțelor de drept comun, întrucât prin actualul Cod penal au fost diminuate pedepsele, Curtea constată că rațiunea avută în vedere de legiuitor a fost aceea de a impune un tratament sancționator mai blând pentru inculpații care se află la prima confruntare cu legea penală și care, indiferent de forma de vinovăție, comit o singură faptă penală, iar nu o pluralitate de infracțiuni. Alta este situația inculpaților care persistă într-un comportament antisocial prin săvârșirea mai multor infracțiuni, situație în care legiuitorul a urmărit să instituie un tratament sancționator mai sever, al cărui rol preventiv constă în descurajarea celor tentați să lezeze repetat valorile sociale ocrotite de legea penală. De altfel, intenția legiuitorului rezultă și din Expunerea de motive a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, potrivit căreia, „**Într-un stat de drept, întinderea și intensitatea represiunii penale trebuie să rămână în limite determinate, în primul rând, prin raportare la importanța valorii sociale lezate pentru cei care înfrâng pentru prima oară legea penală, urmând să crească progresiv pentru cei care comit mai multe infracțiuni înainte de a fi definitiv condamnați și cu atât mai mult pentru cei în stare de recidivă. De aceea, limitele de pedeapsă prevăzute în partea specială trebuie corelate cu dispozițiile părții generale, care vor permite o agravare proporțională a regimului sancționator prevăzut pentru pluralitatea de infracțiuni**”.

37. Curtea consideră că intenția legiuitorului nu trebuie și nu poate fi ignorată. O atare concluzie nu neagă principiul aplicării legii penale mai favorabile care urmează a fi incident, însă nu prin combinarea dispozițiilor din legile penale succesive, pentru că, în caz contrar, s-ar anula voința mai sus relevată care are în vedere **ansamblul** de norme ce au fost integrate organic într-un nou cod, și nicidecum dispoziții ori instituții autonome. Altfel spus, în caz de tranziție, judecătorul este ținut de aplicarea legii penale mai favorabile, în ansamblu, fapt justificat prin aceea că nu trebuie să ignore viziunea fie preponderent represivă, așa cum este cazul Codului penal din 1969, fie preponderent preventivă, așa cum este cazul actualului Cod penal. Soluția se impune, pentru că nu poate fi încălcată finalitatea urmărită de legiuitor cu ocazia adoptării fiecărui cod în parte, deoarece nu întâmplător cele două coduri, deși fiecare cu o concepție unitară proprie, au viziuni diferite asupra modului în care sunt apărute valorile sociale de către legea penală.

38. Împrejurarea că, anterior apariției noului Cod penal, Curtea Constituțională a sancționat punctual un înțeles contrar principiului legii penale mai favorabile în cazul unor instituții de drept penal material (a se vedea în acest sens Decizia nr. 1.092 din 18 decembrie 2012, publicată în M. Of. nr. 67 din 31 ianuarie 2013 – referitoare la prescripția specială, Decizia nr. 1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în M. Of. nr. 853 din 2 decembrie 2011 – referitoare la acordul de recunoaștere a vinovăției) nu contravine argumentelor de mai sus, deoarece, în acele decizii, norma mai favorabilă s-a integrat în cuprinsul aceluiași act normativ, nefiind modificată viziunea de ansamblu a reglementării. Astfel, legea de modificare a termenului de prescripție specială (art. I pct. 3 din Legea nr. 63/2012) a fost încorporată în legea de bază (respectiv Codul penal din 1969), pierzându-și identitatea și integrându-se deplin în filosofia de ansamblu a reglementării existente. Situația este în mod vădit diferită în cazul succesiunii în timp a două coduri penale, întrucât într-o atare ipoteză se schimbă opțiunea puterii legislative cu privire la însăși filosofia politicii penale. Această nouă concepție nu putea nicidecum să aibă în vedere posibilitatea îmbinării dispozițiilor celor două legi pentru a obține o a treia lege (*lex tertia*).

39. De altfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, într-o speță relativ recentă, deși nu a menționat *in terminis* acest lucru, a statuat că respectarea dispozițiilor art. 7 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale impune, în cazul legilor penale succesive, alegerea globală a legii penale mai favorabile. Astfel,

prin Hotărârea din 18 iulie 2013, pronunțată în cauza *Maktouf și Damjanović c. Bosniei și Herțegovina*, parag. 70, Curtea de la Strasbourg, observând că ambele coduri penale ce s-au succedat din momentul comiterii faptelor și până la judecarea definitivă (Codul penal din 1976 și Codul penal din 2003) „prevăd game diferite de pedepse pentru crime de război”, a constatat că a existat „posibilitatea reală ca aplicarea retroactivă a Codului din 2003 să fi fost în detrimentul reclamanților în ceea ce privește impunerea pedepselor”, astfel că „nu se poate afirma că aceștia au beneficiat, în conformitate cu art. 7 din Convenție, de garanții efective împotriva impunerii unei pedepse mai severe”. Prin urmare, instanța europeană a hotărât, în unanimitate, că a fost încălcat art. 7 din Convenție, precizând, totodată, că această hotărâre „trebuie înțeleasă ca indicând pur și simplu faptul că, în ceea ce privește stabilirea pedepselor, reclamanților ar fi trebuit să li se aplice dispozițiile codului din 1976 [în ansamblu, n.n.], și nu faptul că ar fi trebuit să fie impuse pedepse mai blânde”.

40. În soluționarea acelei cauze nu a fost pusă în discuție o eventuală îmbinare a prevederilor din cele două coduri. Această abordare, care exclude posibilitatea combinării dispozițiilor mai blânde din mai multe legi succesive, este deplin argumentată într-una dintre opiniile concordante, formulate la hotărârea sus-menționată, potrivit căreia, „În mod logic, principiul aplicării retroactive a celei mai favorabile legi penale este corolarul principiului neretroactivității legii penale mai severe. Dacă o lege penală mai severă nu se poate aplica în cazul actelor săvârșite înainte de intrarea sa în vigoare, atunci o lege penală mai favorabilă trebuie să se aplice actelor comise anterior, dar judecate ulterior intrării sale în vigoare. Dacă legea penală mai severă ar continua să producă efecte după ce a fost înlocuită cu o lege penală mai favorabilă, ar fi încălcat principiul separării puterilor în măsura în care instanțele ar continua să aplice legea penală mai severă, deși legiuitorul a modificat evaluarea sa privind gradul de gravitate a comportamentului și gradul corespunzător de severitate a pedepselor aplicabile. (...) Curtea a adoptat o poziție clară privind definiția *lex mitior* cu scopul aplicării unor legi penale succesive: *lex mitior* este legea cea mai favorabilă acuzatului, ținând seama de situația acestuia, de natura infracțiunii și de circumstanțele în care a săvârșit-o. Acest lucru înseamnă că art. 7 parag. 1 din Convenție presupune o comparație *in concreto* a legilor penale aplicabile cauzei acuzatului, inclusiv legea în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii (vechea lege) și cea în vigoare la momentul judecării (noua lege) (...). Hotărârea *Scoppola nr. 2* arată că *lex mitior* trebuie să fie

stabilită *in concreto*, adică judecătorul trebuie să confrunte fiecare lege penală aplicabilă (cea veche și cea nouă) cu faptele specifice cauzei, cu scopul de a stabili care ar trebui să fie pedeapsa în cazul în care se aplică fie legea veche, fie cea nouă. După stabilirea pedepselor care rezultă din legile aplicabile și în lumina faptelor cauzei, trebuie să se aplice legea care este efectiv cea mai favorabilă acuzatului”.

41. În continuarea argumentației, se arată că, „pentru a stabili care este *lex mitior* în temeiul art. 7 parag. 1 din Convenție, trebuie să se procedeze, de asemenea, la o comparație globală a regimului represiv al fiecăreia dintre legile penale aplicabile în cazul acuzatului (metoda comparației globale). Judecătorul nu poate efectua o comparație regulă cu regulă (metoda comparației diferențiate), alegând regula cea mai favorabilă din fiecare dintre legile comparate. Două motive sunt oferite în mod tradițional în sprijinul acestei metode a comparației globale: în primul rând, fiecare regim represiv are propria sa logică, iar judecătorul nu poate distruge această logică, amestecând diverse reguli din diferite legi penale succesive; în al doilea rând, judecătorul nu se poate substitui legiuitorului și să creeze un nou regim represiv ad-hoc, alcătuit din diverse reguli ce decurg din diferite legi penale succesive. Prin urmare, art. 7 parag. 1 din Convenție impune stabilirea *lex mitior* în mod concret și global”.

42. Având în vedere considerentele expuse, Curtea Constituțională constată că dispozițiile art. 5 NCP, în interpretarea care permite instanțelor de judecată, în determinarea legii penale mai favorabile, să combine dispozițiile Codului penal din 1969 cu cele ale actualului Cod penal, contravine dispozițiilor constituționale ale art. 1 alin. (4) privind separația și echilibrul puterilor în stat, precum și ale art. 61 alin. (1) privind rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării.

43. Potrivit art. 1 alin. (4) din Legea fundamentală, „*Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale*”, iar potrivit art. 61 alin. (1) „*Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării*”.

44. Raportat la aceste prevederi constituționale, în jurisprudența sa, Curtea a statuat că prevederile legale care guvernează activitatea instanțelor judecătorești și fixează poziția lor față de lege acceptă în mod unanim că „atribuțiile judecătorului implică identificarea normei aplicabile, analiza conținutului său și o necesară adaptare a acesteia la faptele juridice pe care le-a stabilit, astfel încât legiuitorul aflat în imposibilitate de